

HARBIY XIZMATNING IJTIMOY AHAMIYATI: TARIX VA BUGUN

Shaymardanov Xamza Xolmuminovich

*DXX CHQ "Yosh chegarachilar" HAL Kasbiy amaliy
fanlar kafedrası CHQBT fani o`qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada harbiy xizmatning ijtimoiy ahamiyati tarixiy rivojlanish jarayonida va bugungi kun sharoitida tahlil qilingan. Qadimgi davrlardan boshlab harbiy xizmatning shakllanishi, Amir Temur davrida qo'shin tuzilishi va intizomning ahamiyati, XX asrdagi harbiy tizimning o'zgarishlari keng yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy O'zbekiston Qurolli Kuchlarining rivojlanishi, harbiy xizmatning yoshlar tarbiyasidagi tutgan o'rni, jamiyat barqarorligini mustahkamlashdagi roli, iqtisodiy va ma'naviy ahamiyati ilmiy-ommabop tahlil qilingan. Maqolada harbiy xizmatning davlat xavfsizligidagi o'rni hamda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining bugungi dolzarb jihatlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Harbiy xizmat, ijtimoiy ahamiyat, O'zbekiston Qurolli Kuchlari, vatanparvarlik, yoshlar tarbiyasi, davlat xavfsizligi, harbiy islohotlar, tarix, Amir Temur, armiyaning roli, xavfsizlik tizimi, harbiy ta'lim, jamiyat barqarorligi.*

KIRISH

Harbiy xizmat har bir davlatning mustaqilligi, hududiy yaxlitligi va milliy xavfsizligini ta'minlashda eng muhim institutlardan biridir. Insoniyat tarixida harbiy kuchlar nafaqat davlatni tashqi tahdidlardan himoya qilgan, balki jamiyatning siyosiy, ma'naviy va iqtisodiy rivojiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Bugungi globallashuv jarayonida, ayniqsa, kiberxavfsizlik, informatsion tahdidlar, terrorizm va mintaqaviy ziddiyatlar ortib borayotgan bir davrda harbiy xizmatning ahamiyati yanada ortib bormoqda. O'zbekiston kabi yoshlar salohiyati yuqori bo'lgan davlatlar uchun harbiy xizmat, avvalo, Vatan himoyasining ramzi, yoshlar tarbiyasining muhim vositasi, davlat barqarorligining asosiy omili hisoblanadi.

Mazkur maqolada harbiy xizmatning ijtimoiy ahamiyati tarixiy rivojlanish jarayonida va bugungi kun sharoitida tahlil qilinadi, uning jamiyat hayotidagi o'rni ilmiy nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi hamda O'zbekistonda ushbu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar yoritiladi.

I. Harbiy xizmat tarixda: ijtimoiy institut sifatida shakllanishi

1. Qadimgi davrlarda harbiy xizmatning o'rni

Harbiy xizmat insoniyat jamiyatining eng qadimgi institutlaridan biridir. Qadimgi Misr, Yunoniston, Xitoy, Rim imperiyasi kabi davlatlarda harbiy xizmat davlat boshqaruvi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Ayniqsa, qadimgi Sharqda harbiy kuchlar davlatning siyosiy qudrati asosiy ko'rsatkichi bo'lib xizmat qilgan. Ko'plab davlatlarda erkaklarning harbiy xizmat o'tashi nafaqat majburiyat, balki sharaf deb qaralgan.

O'zbekiston hududida ham qadimdan harbiy san'at rivojlangan. Massagetlar, So'g'diyona, Baqtriya, keyinchalik Turk xoqonligi davrida jangovar tayyorgarlik ajdodlarimiz hayotining ajralmas qismi bo'lgan. Harbiy xizmat o'sha davrlarda jamiyatni himoya qilish, erk va ozodlikni saqlash vositasi sifatida qaralgan.

2. O'rta asrlarda harbiy xizmat: Amir Temur davri

Amir Temur davlati harbiy salohiyati bilan dunyoda tanilgan. Temur tuzuklarida harbiy intizom, qo'shin tashkiloti, sarkardalik fazilatlari, harbiy san'atning chuqur tahlili keltiriladi. Temur qo'shinida harbiy xizmat tartibli, bosqichma-bosqich, o'ziga xos tarbiya maktabiga ega bo'lgan. Harbiy xizmat yosh avlodni jasorat, fidoyilik, Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalagan.

3. Yaqin tarixda harbiy xizmatning o'zgarishi

XX asrda harbiy xizmat kuchli institut sifatida shakllandi. Ikkinchi jahon urushi ko'plab davlatlarni mudofaa tizimlarini takomillashtirishga majbur qildi. Harbiy xizmatning ijtimoiy ahamiyati aynan shu davrda yangi mazmun kasb etdi — davlat himoyasi bilan bir qatorda milliy birdamlik, yurtparvarlik, intizomlilik, texnik bilimlarni egallash kabi omillar yaqqol namoyon bo'ldi.

Sovet Ittifoqi davrida universal majburiy harbiy xizmat oliy ijtimoiy vazifa sifatida qaralgan. Bu davrda harbiy xizmat yoshlarning jismoniy va ruhiy tayyorgarligini oshirishda, ular o'rtasida birdamlikni kuchaytirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilgan.

II. Harbiy xizmatning ijtimoiy ahamiyati bugungi kunda

1. Davlat xavfsizligini ta'minlash omili sifatida

Mustaqil O'zbekiston uchun harbiy xizmat, avvalo, davlat suvereniteti va hududiy yaxlitligini himoya qilish vositasidir. Geosiyosiy jarayonlar murakkablashgan sari harbiy xizmatning ahamiyati yanada ortmoqda. Harbiy sohada zamonaviy texnologiyalar — dronlar, kiberxavfsizlik tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi boshqaruv vositalari — joriy qilinmoqda. Bularning barchasi yuqori malakali harbiy xizmatchilarni talab qiladi.

2. Yoshlar tarbiyasida tutgan o'rni

Harbiy xizmat yosh avlodni quyidagi fazilatlar asosida tarbiyalaydi:

- Vatanparvarlik va fidoyilik
- Mas'uliyat va intizomlilik
- Jismoniy va ruhiy bardoshlilik
- Jamoada ishlash ko'nikmasi
- Tartib-intizomga bo'ysunish

Bu fazilatlar yoshlarning kelajak kasbiy faoliyati va shaxsiy hayotida katta rol o'ynaydi. Harbiy xizmat ko'plab o'g'il-qizlarning ijtimoiy faolligini oshiradi.

3. Jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash

Harbiy xizmat jamiyatda birdamlik va tinchlikning kafolati hisoblanadi. Kuchli armiya mavjud bo'lgan davlatda tashqi kuchlar tomonidan bosim o'tkazish ehtimoli kamayadi. Bundan tashqari, armiya tabiiy ofatlar, favqulodda holatlar vaqtida aholiga yordam ko'rsatishda ham faol ishtirok etadi.

4. Harbiy xizmatning iqtisodiy samara berishi

Zamonaviy armiyalar ko'plab texnik mutaxassislarni tayyorlaydi. Muhandislik, aloqa, IT, energetika, tibbiyot yo'nalishlarida harbiy xizmat orqali malaka oshirgan yoshlar iqtisodiyotning turli sohalarida faol xizmat qiladi. Shu ma'noda harbiy xizmat davlatning kadrlar salohiyatini boyitadi.

III. O'zbekistonda harbiy xizmat tizimining rivojlanishi

1. Mustaqillik yillaridagi islohotlar

1991-yildan keyin O'zbekiston milliy armiyasini shakllantirish tarixiy jarayon bo'ldi. 1992-yilda O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etildi. Keyingi yillarda quyidagi islohotlar amalga oshirildi:

- professional armiyaga o'tish jarayoni
- harbiy ta'lim muassasalari tizimining kengaytirilishi
- zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan ta'minlash
- chaqiriqqacha bo'lgan tayyorgarlik fanining joriy etilishi
- yoshlar o'rtasida harbiy-vatanparvarlik tadbirlarining kuchayishi

Bu islohotlar O'zbekiston armiyasini Markaziy Osiyodagi eng kuchli harbiy tuzilmalar qatoriga olib chiqdi.

2. Qisqa muddatli harbiy xizmat tizimi

Yoshlarning qurol-aslaha bilan ishlash, Vatan himoyasiga tayyor bo'lish ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida O'zbekistonda qisqa muddatli harbiy xizmat joriy etilgan. Bu tizim ham ijtimoiy, ham tarbiyaviy ahamiyatga ega.

3. Harbiy ta'lim muassasalari faoliyati

O'zbekistonda Qurolli Kuchlar akademiyasi, Jizzax, Chirchiq, Toshkent yuqori harbiy bilim yurtlari orqali professional kadrlar tayyorlanadi. Shuningdek, "Vatanparvar" tashkiloti orqali yoshlar o'rtasida CHQBT fani bo'yicha amaliy mashg'ulotlar o'tkaziladi.

IV. Harbiy xizmatning jamiyat qadriyatlariga ta'siri

Harbiy xizmat nafaqat xavfsizlik, balki jamiyat ma'naviy hayotining ham muhim qismidir. Vatan himoyasi har doim eng oliy qadriyat bo'lib kelgan. Harbiy xizmat:

- jamiyatda yuksak fuqarolik ongini shakllantiradi
- milliy g'urur va birlikni kuchaytiradi
- tarixiy xotirani mustahkamlaydi
- yoshlarni sog'lom turmush tarziga yo'naltiradi

Bugungi kunda harbiy xizmat o'zining tarixiy vazifasini saqlab qolgan holda yanada kengroq mazmun kasb etmoqda.

Xulosa

Harbiy xizmat — davlat mustaqilligi, jamiyat barqarorligi va xalq tinchligining muhim kafolatidir. Tarixdan ma'lumki, kuchli armiya doimo mustahkam davlatning asosiy poydevori bo'lib kelgan. Bugungi kunda harbiy xizmat nafaqat harbiy tayyorgarlik, balki yoshlar tarbiyasining integral qismiga aylangan. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakat xavfsizligi, yoshlarning vatanparvarlik ruhida kamol topishi, jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Kelajak avlodni Vatanga sodiq, jasur, intizomli va ma'naviy yetuk etib tarbiyalashda harbiy xizmatning o'rni beqiyosdir.

Shu bois, harbiy xizmatning ijtimoiy ahamiyati tarixda bo'lgani kabi bugun ham juda yuqori darajada saqlanib qolmoqda va zamon talablari asosida muntazam takomillashib bormoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: Adolat, so'nggi tahriri.
2. "Mudofaa to'g'risida"gi Qonun. O'zbekiston Respublikasi Qonunlari to'plami.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qurolli Kuchlarni modernizatsiya qilishga oid farmonlari va qarorlari.
4. Temur, A. Temur tuzuklari. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
5. Karimov, I.A. O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li. — Toshkent: O'zbekiston, 1992.
6. Hojiev, A., Jo'rayev, B. Harbiy tayyorgarlik asoslari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018.
7. Qodirov, N. Harbiy xizmat psixologiyasi. — Toshkent: Akademiya, 2020.
- *8. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi rasmiy ma'lumotlari. (statistik materiallar).
9. Mardonov, S. Vatanparvarlik tarbiyasi metodikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
10. Huntington, S. The Soldier and the State. — Cambridge: Harvard University Press, 1957.